

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 19.01.2019 р. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 25.02.2019 р.).
2. Конституція України від 21. 02. 019 р. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25. 02. 2019 р.).
3. Кравчук М.В., Мудрак Р. М. Юридична клініка – інноваційних напрямок розвитку правової освіти в Україні”. Верховенство права у новітніх законодавчих реформах: доктрина та практика: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково практичної конференції “Актуальна юриспруденція”, м. Київ 11 грудня 2014 року. Тези наукових доповідей. К., 2014 року. С. 7-30. URL. http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=109%3A1-1214&Itemid=135&layout=default&lang=ru (дата звернення: 25.02.2019р.).
4. Міністерство освіти і науки України. Закон «Про повну загальну середню освіту». Київ, 2019. URL. <https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-uryad-najblizhchimi-tizhnyami-podast-u-vru-zakon-pro-povnu-zagalnu-serednyu-osvitu-sho-zrobit-suchasni-mehanizmi-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-realnistyu> (дата звернення: 25. 02. 2019 р.).
5. Міністерство освіти і науки України. Зміни в системі освіти. Київ, 2018. URL. <https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-mi-robimo-reformi-v-sferah-osviti-ta-nauki-bo-dlya-bezpeki-v-suchasnomu-sviti-vijskovoyi-sili-nedostatno-potriben-lyudskij-kapital> (дата звернення: 25. 02. 2019 р.).
6. Освіта нацменшин. Укрінформ: веб-сайт. URL. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2483877-osvita-nacmensin-agland-nagadav-so-znanna-derzavnoi-u-evropi-obovazok.html> (дата звернення: 26. 02. 2019 р.).
7. Положення «Про міжшкільний ресурсний центр» від 13. 02. 2019 р. URL. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/02/13/nakazzareestrovaniymyu.pdf> (дата звернення: 25. 02. 2019 р.).
8. Чернікова Л. Ф. Розвиток освіти в сучасній Україні. Освітньо-правовий аспект. Вопросы духовной культуры. Київ, 2015. URL. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92838/49-Chernikova.pdf?sequence=1> (дата звернення 25. 02. 2019 р.).
9. Яровенко Т. С. Тенденції та проблеми розвитку освіти в Україні. Економічний вісник НТУУ «КПІ». Дніпро, 2016. С. 167-172.

Базилевич О.

*студентка IV курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к. ю. н., доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ Подковенко Т. О.*

ПРАВОРОЗУМІННЯ ЯК ОСНОВА ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ

Проблема розуміння права протягом багатьох століть і до сьогоднішнього дня вважається однією із «вічних» проблем правової науки. Розуміння сутності права або праворозуміння є основоположною категорією в юриспруденції. Ані форма державного устрою, ані високий рівень розвитку юридичної науки чи

досконалість юридичної практики не можуть вирішити проблему праворозуміння в конкретній державі. Не винятком є і Україна, в якій вже протягом майже трьох десятиліть тривають соціально-економічні та політичні зміни. Дослідження питання праворозуміння є надзвичайно актуальним для сучасної України, оскільки для вдалого реформування правової системи необхідно провести глибокий аналіз суті праворозуміння, його еволюції, впливу на суспільство, а також джерел права, які є фундаментом правової системи.

Дану проблему досліджували вчені різних епох, з античності і до сьогодення. Зазначеній проблематиці присвячені наукові роботи таких вчених як С. Алексєєв, Т. Андрусак, В. Бачинін, С. Бобровник, С. Гусарєв, О. Зайчук, А. Заєць, А. Козловський, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, В. Лазарєв, Н. Оніщенко, М. Строгович, О. Скакун та інших.

Метою наукового дослідження є з'ясування характеру категорії "праворозуміння", її основних концепцій, а також розкриття значення праворозуміння для юридичної науки та практики.

Першим дискусійним питанням є питання визначення поняття «праворозуміння», оскільки на даний момент, незважаючи на часте вживання даного терміну, немає єдиновизнаної дефініції в юриспруденції. Здебільшого під час визначення поняття праворозуміння вчені зазначають, що ним є інтелектуальна діяльність компетентних осіб, спрямована на пізнання сутності й змісту права, а також сукупність правових знань, отриманих унаслідок такої діяльності [3].

С. Алексєєв вважає, що праворозумінням є наукова категорія, що відображає процес і результат цілеспрямованої розумової діяльності людини щодо пізнання права, його оцінки й ставлення до нього як до цілісного соціального явища [2, с. 169].

На думку П. Рабіновича, праворозуміння – це відображення у людській свідомості за посередництвом поняття, позначуваного терміном «право», того явища, яке асоціюється як корисне для задоволення потреб існування й розвитку певного суб'єкта або ж безпосередньо цих питань, праворозуміння – це роз'яснення (інтерпретація) того, які феномени відображаються поняттями, позначеними словом «право» [5, с. 7].

Отже, можна вважати, що праворозуміння є важливою теоретико-методологічною проблемою, у якій відбувається сприйняття й осмислення права, правової дійсності в цілому, усієї правової матерії від минулого до сьогоднішніх днів. Підтримуємо думку, що вирішення проблем праворозуміння має суттєве значення для дослідження пов'язаних із правом явищ, тобто йдеться про похідні від певного уявлення про право поняття та явища: сутність і зміст права, його роль та призначення, механізм правового регулювання, правову систему й систему права.

Множинність підходів про розуміння права спричинено також бурхливим розвитком усіх наук, як природничих і суспільних, так і гуманітарних. Процес праворозуміння є важливою і актуальною категорією, оскільки від розуміння права залежить його реалізація та застосування. Важливе значення мають сучасні наукові концепції праворозуміння.

У сучасній юридичній науці з огляду на теоретичну масштабність і ступінь впливу на юридичну практику прийнято виділяти такі доктринальні типи

праворозуміння, як легістський, природно-правовий, соціологічний, кожний із яких має власні теоретико-методологічні особливості, що мають власні інструментальні переваги й недоліки.

Загальнотеоретичний аналіз зазначених типів праворозуміння дасть можливість виявити їх потенційні евристичні можливості у сфері правотворення, спрогнозувати перспективні напрями пізнання сутності права в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, які активно відбуваються в правовій дійсності сьогодення загалом, а також сформулювати сучасний підхід до розуміння сутності правового регулювання зокрема.

Легістський тип праворозуміння заснований на ототожненні права і закону. Право визнається продуктом держави, наказом офіційної державної влади. Право прирівнюється до примусово-владних установок, до формальних джерел позитивного права (законів), за межами яких права немає. Саме легістське ототожнення права і закону є основним принципом і сенсом доктрини юридичного позитивізму. Згідно даної концепції право відмежовується від будь-яких моральних зобов'язань, які потенційно могли б вступити в резонанс з особливим статусом правителя держави. Сутність права необґрунтовано зводиться до його ототожнення з писаним законом [4, с. 17].

Натомість, характеризуючи природний тип праворозуміння, насамперед слід зазначити те, що його витoki походять ще з Стародавнього Риму, де юристи вважали, що поряд із динамічним і змінним позитивним правом існує вічне природне право, сутність якого спричинена самою природою людського буття. Вони зазначали, що природне право є втіленням добра й вищої справедливості, а доцільність існування позитивного права ґрунтувалася винятково на тому, що воно було результатом практичних умінь суб'єктів суспільних відносин щодо творення добра й справедливості в реальному світі, не піддаючись впливу свавілля, насилля, спокуси [6].

Концепція природного праворозуміння базується на тому, що моральні витoki розуміння щодо створення світу в цілому та права зокрема визнаються базовими положеннями. Значення природного типу праворозуміння полягає в тому, що висуває на центральне місце загальнолюдські цінності й ідеали та є моральним орієнтиром.

Досліджуючи соціологічний тип розуміння право, варто відмітити, що він відіграє важливу теоретико-прикладну роль у сучасній правовій науці. Особливість соціологічної юриспруденції визначається тим, що формування її основоположних засад датується ХІХ ст., в епоху вільної конкуренції, коли закони держави не справлялись з регулюванням суспільних відносин, що динамічно розвивалися. В той час судові та інші правозастосовні органи були в центрі уваги, адже повинні здійснювати заповнення прогалін в законодавстві, інтерпретувати діючі норми права з врахуванням особливостей правової реальності та втілювати приписи правових норм у фактичні правовідносини. Отже, основою соціологічної концепції розуміння права є правовідносини, які виникають під час реалізації правових норм. На наше думку, позитивною рисою цього підходу є дослідження права в динаміці, а негативною – необґрунтоване перебільшення значення прецеденту в правовій дійсності загалом та юриспруденції зокрема.

Проаналізувавши вищезазначені концепції, можна зробити висновок, що кожна з них є односторонньою та обмеженою, незважаючи на безспірність їх

певних положень. Задля вирішення цієї проблеми, варто використовувати інтегративний метод задля досягнення компромісу між трьома основоположними концепціями, що дасть можливість сформулювати сучасне право нової, сутність якого міститимете нормативність легізму, гуманізм природної школи права та врахування конкретних умов життя згідно із соціологічним типом праворозуміння.

Значення праворозуміння надзвичайно велике для правової держави. Праворозуміння прямо впливає на поведінку людей в суспільстві, формує їх моральну оцінку інших дій та явищ, визначає характер та зміст юридичної теорії, визначає вектор майбутніх правових досліджень, а також формує юридичну практику як сферу діяльності професійних юристів.

Список використаних джерел

1. Алаїс С.І. Генезис вітчизняного праворозуміння. *Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. 2000. Випуск 6. С. 10-18.
2. Алексеев С. Теория права. М.: БЕК. 1994. 224 с.
3. Кельман М., Мурашин О., Хома Н. Загальна теорія держави та права : підручник. 3-тє вид. Львів : Новий світ. 2007. 584 с.
4. Козюбра М. Праворозуміння: поняття, типи, рівні. *Право України*. 2010. №10. С. 10 – 21
5. Рабінович П. Загальносоціальна (“природна”) правова система : поняття і структура. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. №4 (55). С. 6.
6. Іваненко О. В. Теоретико-правовий аналіз доктринальних типів праворозуміння: сучасний погляд. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон. 2015. Випуск 3. Том 1. С. 11-15. URL: http://www.lj.kherson.ua/2015/pravo03/part_1/3-1_2015.pdf#page=11.

Балик В.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к. ю. н., доцент, доктор права
Українського Вільного Університету, завідувач кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ Кравчук М.В.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОТВОРЕННЯ ГЕТЬМАНАТУ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Українська революція 1917-19 21 років є актуальною темою для вивчення та аналізу сучасним українським суспільством. Відповідно до Постанови Верховної Ради України “Про відзначення пам’ятних дат і ювілеїв у 2018 році ” від 8 лютого 2018 року №2287-VIII, 29 квітня 2018 року на державному рівні відзначалося 100-річчя з дня проголошення Української Держави на чолі з гетьманом Павлом Скоропадським [4].

Законотворчий процес – це складний і важливий елемент встановлення та функціонування кожної держави. В період розвитку Української Держави виникає потреба у формуванні власної правової системи для упорядкування усіх суспільних відносин. Сьогодні відомо, що законотворчість здійснюється в процесі правотворчої діяльності і охоплює ряд етапів, а саме підготовка проекту нормативно-правового акта, прийняття та опублікування нормативно-